

Ovlivňuje světová zbrojní výroba politický vývoj nebo naopak?

JOSEF LEVORA

Od nepaměti se za nejstarší lidstvu známou „profesi“ humorně označovala činnost kně-žek lásky, přestože pro zachování holého lidského života byla již od pravěku zřejmě ještě důležitější obrana lidského rodu před zvěří, jinými rody a zrudami spolu s lovem, jakožto jedním ze základních zdrojů obživy. To si vyžádalo výrobu vhodných nástrojů – zbraní. A z této profese se postupně zejména ve 20. století vyvinulo technicky i výrobně nejnáročnější, ale i ekonomicky nejlukrativnější strojírenské odvětví – zbrojní výroba. Ta ovlivňuje řadu dalších civilních výrobních profesí, které s určitým časovým odstupem z vojenské výroby přebírají i nejprogresivnější know-how a technologie.

Zbrojní výrobu pomáhá rozvíjet speciální, mimořádně lukrativní obchodní činnost. Výrobci zajišťují zbraně nejen pro svou zemi, ale dodávají je též spřáteleným a dalším odběratelským zemím, i když se často mohou tyto zbraně později obrátit proti nim.

Vojenské výdaje lidstva dosáhly v roce 1987 (tedy před skončením studené války) oficiálně téměř rekordního bilionu dolarů. Oficiální i neoficiální nepřímé objemy a druhy výroby zbraní zpravidla neurčují sami výrobci nebo obchodníci, ale spotřebitelé, a to prostřednictvím ryze politických orgánů – parlamentů a vlád –, které schvalují vojenské koncepce a alokace pro vojenské rozpočty, a tím i částky, určené na nákup a vývoj nových zbraní i zbrojních systémů. Lidé, kteří na zbrojním obchodu nejvíce vydělávají, chtějí své zisky a prodejní možnosti dále rozšiřovat, a tak podle údajů SIPRI (Stockholmského mezinárodního mírového výzkumného ústavu) občas napomáhají u politiků a u příslušných politických orgánů lobovat ve prospěch zvýšení prostředků na nákup zbraní nebo různými provokacemi přímo rozněcují menší či větší konflikty. Je známa falešná Bismarckova „emžská depeše“, která podnítila válku proti francouzskému císařství, a zejména Heydrichem připravená provokace v Gliwici před útokem na Polsko začátkem druhé světové války a podobně se postupovalo i na Balkáně. Vzniklé konflikty nejsou řešeny diplomatickou cestou, ale netrpělivě vojensky, což je živná půda pro další růst zbrojní výroby, jakož i pro vývoj stále nových ničivějších zbraní, které se v takových konfliktech zkoušejí. Dříve se nové zbraně ověřovaly na střelnicích, ale ve 20. století přímo na civilních objektech a živých lidech. Mám na mysli nejen lékaře v německých koncentračních táborech, válku v Perském zálivu, níže uvedené balkánské příklady, ale zejména svržení atomové pumy na Hirošimu (6. 8. 1945) a Nagasaki v posledních dnech druhé světové války, a to bez ohledu na následky pro statisíce civilních obyvatel.

KDY ZVÍTĚZÍ MÍR NAD VÁLKOU?

S cílem zachovat a posílit mír, bezpečnost a rozvoj spolupráce mezi státy vznikla (podle stanov z 26. 6. 1945 s platností od 24. 10. 1945) Organizace spojených národů, která velkou měrou politicky přispěla k omezení hrozícího počtu větších i menších konfliktů ve světě, a tím i k omezení zbrojení (viz tabulka na s.14). Paralelně s tím se bohužel začala rozvíjet studená válka, doprovázená růstem výroby zbraní všeho druhu až po nejmasovější. Tyto strašné nukleární zbraně se po řadu let staly politickým argumentem nejdříve USA, ale poté i ostatních členů zemí všemocného atomového klubu, které oficiálně přiznaly vlastnictví jaderných zbraní.

Světové strategické nukleární zbrojní arzenály				
Stát	Celkem jaderných hlavic***	Umístěné na raketách****		
		na pevnině	na ponorkách	na letadlech
Rusko*	10 100	6 078	3 256	1 410
USA	8 500**	2 090	2 880	3 528
Francie	482	18	384	80
ČLR	284	110	24	150
Velká Británie	234	–	134	100

* včetně zemí bývalého SSSR

** podle dohody Start II po 3 500 ks.

*** podle Newsweek 1995

**** podle Financial Times

Jadernými zeměmi se staly rovněž Izrael (kapacita 50–100 bomb Jericho I a II), Indie (80 bomb) a Pákistán (15–25 bomb), který nedávno pohrozil použitím jaderných zbraní Indii odvetou za její novou vojenskou doktrínu předpokládající pozemní, vzdušný i námořní zbrojní program. Avšak Indie se zavázala, že nepoužije jaderné zbraně jako první. Jejím údajným cílem je globální, ověřitelné a nediskriminační jaderné odzbrojení. Ujišťuje, že bude pokračovat v úsilí o dosažení světa bez jaderných zbraní v co nejkratší době.

USA nesouhlasily s vybudováním sporného jaderného reaktoru v Garchingu (SRN) a také tehdejší německá opozice vytkla vládě, že „opouští politiku nešíření jaderných zbraní a zbraňových jaderných materiálů“. Nově vzniklé státy – Ukrajina, Bělorusko a Kazachstán – se vzdaly jaderných zbraní, které jim po rozpadu SSSR připadly. Avšak Smlouvu o nešíření jaderných zbraní (NPT – *The Nuclear Nonproliferation Treaty*) nepodepsaly mj. Brazílie, Kuba, Indie, Izrael a Pákistán. Kromě toho jsou jaderné zbraně schopny vyvíjet či vyrobit i následující státy: Sýrie, Irák, Írán, Korea, Libye, JAR, Alžírsko a Argentina.

Když se vedoucí politici ekonomicky vyčerpaného SSSR a USA dohodli ukončit studenou válku, rozhodně to pozitivně přispělo k podstatnému omezení růstu světového zbrojního průmyslu. Dlouhodoběji se to projevilo na snížení zbrojní výroby, na údajích o změnách vojenských rozpočtů, ale ještě více se očekávalo od zrušení Varšavské smlouvy a NATO.

Hrozivé údaje o výši vojenských výdajů ve vztahu k státnímu rozpočtu 75 zemí světa uveřejnil s odvoláním na *U.S. Arms Control and Disarmament Agency* časopis *Asiaweek*. Tyto americké údaje jsou sice zajímavé, avšak obvyklejší je sledovat dlouhodobější vývoj vojenských výdajů podle údajů SIPRI, OECD nebo jiných mezinárodních organizací ve vztahu k hrubému domácímu produktu, v přepočtu na jednoho obyvatele, anebo na jednoho vojáka (viz tabulky na následující straně).

Podíl vojenských výdajů na státním rozpočtu (v %)					
Stát	1981	1991	Stát	1981	1991
Saúdská Arábie	28,1	60,6*	Pákistán	23,7	24,7
Jugoslávie	50,4	55,0*	Izrael	28,6	20,5
SSSR	51,7	43,1*	USA	23,6	19,6
Polsko	22,7	32,9	Švýcarsko	12,2	19,4
Singapur	17,6	25,3	ČLR	35,2	17,4
Írán	20,7	24,9	Československo	23,3	17,3

* Údaje zahrnují běžné i základní vojenské výdaje, včetně příslušných výdajů ostatních ústředních orgánů a agentur.

Pramen: *Asiaweek*, 20. 1. 1995.

Podíl vojenských výdajů k hrubému domácímu produktu (v %)			
Oblast	1985	1993	1994
NATO	3,3	2,6	2,5
Rusko	...	9,3	9,6
Evropa (kromě NATO)	4,5	5,7	6,1
Blízký východ	12,2	6,9	6,7
Střední Asie	4,6	2,8	2,7
Východní Asie a Austrálie	6,9	4,4	4,5
Střední a Jižní Amerika	3,1	1,7	1,7
Subsaharská Afrika	3,5	3,3	2,8
Svět	4,8	2,8	2,6

... údaje nejsou známy

Pramen: International Institute for Strategic Studies, Financial Times.

Vývoj vojenských výdajů						
Stát	1990		1995		1997	Početní stav vojáků v tis. (1997)
	v % HDP	na 1 obyv. (\$)	v % HDP	na 1 obyv. (\$)	v % HDP	
USA	1,8	1 180	4,3	828	3,4	1 518
SRN	2,6	616	1,8	184	1,6	333
Belgie	2,3	445	1,8	181	1,6	43
Dánsko	2,1	544	1,9	244	1,7	25
Španělsko	2,2	282	1,4	189
Francie	3,6	761	3,3	361	3,0	449
Řecko	5,1	443	5,6	204	4,6	202
Itálie	2,1	397	2,1	173	1,9	402
Nizozemsko	2,7	504	2,2	227	1,9	57
Portugalsko	3,0	172	2,6	75
Velká Británie	4,2	713	3,4	307	2,8	216
Kanada	1,3	61
Norsko	2,3	33
Turecko	4,2	833
Česká republika	96,6	2,2	58
NATO	2,2	201*	2,2	4 745,4
Evropská unie	3,0	550
Svět	4,1

... údaje nejsou známy

* průměr

Prameny: OECD, FMI calculs, Problèmes économiques, NATO Handbook 1995, Ministerstvo obrany ČR.

Následující tabulky ukazují, jak stoupají výdaje na jednoho občana a jednoho vojáka a o kolik se tyto náklady musejí ještě zvýšit, abychom se dostali na úroveň průměrné země NATO, jehož členem jsme se stali. Pochopíme také, proč tato kapitola státního rozpočtu neustále roste, proč jsou problémy s ostatními kapitolami, jako je zdravotnictví, škol-

ství aj., a kam také odcházejí příjmy z privatizace národního majetku. Zároveň je však třeba si uvědomit, že jiné údaje Ministerstva obrany České republiky a SIPRI ukazují, že vojenské i nevojenské výdaje u nás mají klesající trend. Pokles proti roku 1990 je však patrný s výjimkou Slovenska i v dalších zemích bývalé Varšavské smlouvy.

Tendence vývoje vojenských výdajů České republiky (v \$)		
Rok	Výdaje na obranu na 1 obyvatele	Výdaje na 1 vojáka
1993	82,1	7 700
1994	96,4	10 392
1995	96,6	14 286
1996	116,0	17 111
Průměr evropských členů NATO 1994	201,0	55 900

Vývoj vojenských výdajů České republiky						
	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Vývoj výdajů MO**	23,7	24,5	23,5	23,6	21,6	...
Podíl výdajů na obranu						
– v % ze státního rozpočtu	6,7	7,1	6,5	6,2	5,8	...
– v % z HDP	2,61	2,45	2,25	2,16	1,96	...
Vývoj vojenských výdajů*	25,1	27,0	26,6	31,3
Vývoj nevojenských výdajů*	3,2	3,5	3,9	4,5

... údaje nejsou známy

* ve skutečných cenách v mld. Kč

** v mld. Kč v cenách roku 1993

Prameny: Ministerstvo obrany České republiky, SIPRI.

Tendence vývoje vojenských výdajů v zemích bývalé Varšavské smlouvy							
Stát	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Polsko	1 573	1 090	1 075	1 192	1 150	1 158	1 220
Česká republika*	–	–	–	898	857	762	793
Maďarsko	540	428	404	944	349	254	216
Slovensko*	–	–	–	280	298	337	347

* od vzniku

Prameny: Ministerstvo obrany České republiky, SIPRI.

Poznámka: Údaje jsou uvedeny v cenách roku 1990 (v mil. \$).

GLOBALIZACE A ZBROJÁŘSKÉ KONCERNY

Londýnský Mezinárodní ústav pro strategická studia ocenil hlavní válečné konflikty ve 20. století částkou téměř 10 bilionů \$ (první světová válka – 2 850 mld. \$; druhá světová válka – 4 000 mld. \$; korejská válka – 340 mld. \$; vietnamská válka – 720 mld. \$; arabsko-izraelské války – 24 mld. \$; afghánská válka – 116 mld. \$, irácko-iránská válka – 150 mld. \$; válka v Perském zálivu – 102 mld. \$), a to se nepočítají menší a střední ozbrojené konflikty, které jdou do stovek. Výnosy zbrojních koncernů lze jen odhadovat, tají se a jejich

šéfové nikdy nedopustí, aby se snižovaly. Proto je třeba veškeré zveřejňované údaje brát s mimořádně velkými rezervami. V době, kdy se zbrojní výroba měla po deset let snižovat, se vojenské výdaje skutečně snížily z téměř rekordního 1 bil. \$ v roce 1987 podle *Defense News* a *Economist* cca na 800 mld. \$ v roce 1995. V roce 1997 pak podle BICC (Mezinárodní konverzní středisko v Bonnu) pohltily tyto nelidské výdaje stále ještě 680 mld. \$ a poprvé opět po letech neklesly. Přitom zisky největších výrobců, kteří se nacházejí v nejvyspělejších zemích, ale na světových mezinárodních shromážděních vystupují jako největší mírotvorci, se však stále zvyšovaly.

Jestliže lidstvo očekávalo, že skončení studené války přinese rozpad dvou vojenských bloků – Varšavské smlouvy i NATO – a ušetřené finanční prostředky pomohou řešit především hlavní celosvětové problémy, jako je hlad milionů lidí v rozvojových zemích, nemocí, na jejichž léčení nejsou peníze, sociální a celosvětové ekologické problémy aj., tak se hluboce mylilo. V následující tabulce jsou uvedeny údaje dvaceti největších zbrojovek světa, jejichž příjmy ze zbrojní výroby meziročně neklesly, ale naopak většinou vzrostly, neboť vyvinuly novější a dražší zbraně, zlikvidovaly konkurenci ze zemí bývalé Varšavské smlouvy, využily nových uměle „podpálených“ konfliktů, politického vlivu i ekonomické síly a ovlivnily nové vojenské strategické koncepce v zájmu svých ještě větších zisků. Podle názoru generálního tajemníka OSN Kofi Annana mohou být příčinou konfliktů nejen politické a ekonomické, ale i sociální důvody. Podle názoru známého francouzského publicisty (stejně jako podle Clausewitze) vojenské intervence vždy byly a jsou i v době globalizace politikou, vedenou jinými prostředky. Nyní se totiž základem politiky stala globalizace.

Tržby největších světových zbrojovek (v mld. \$)			
Pořadí	Firma	1994	1999
1.	Lockheed Martin (USA)	14,40	19,39
2.	Boeing/McDonnell Douglas (USA)	4,75 + 9,20	17,90
3.	Raytheon/Hughes/Texas Instruments (USA)	3,50 + 6,30	11,67
4.	British Aerospace (Velká Británie)	7,27	6,47
5.	Northrop Grumman (USA)	5,41	5,70
6.	Thomson (Francie)	4,42	4,68
7.	Aérospatiale/Dassault (Francie)	2,55	4,15
8.	General Electric (Velká Británie)	4,32	4,12
9.	United Technologies (USA)	3,80	3,65
10.	Lagardère Groupe (Francie)	...	3,29
11.	Daimler-Benz Aerospace (SRN)	3,29	3,25
12.	Direction des Constructions Navales (Francie)	...	3,07
13.	General Dynamics (USA)	2,86	2,90
14.	Finmeccanica (Itálie)	...	2,59
15.	Litton Industries (USA)	3,16	2,40
16.	Mitsubishi Heavy Industries (Japonsko)	2,80	2,22
17.	General Electric (USA)	2,37	2,15
18.	Tenneco (USA)	...	1,80
19.	TRW (USA)	...	1,71
20.	ITT Industries (USA)	...	1,56

... nebyly v první lize

Prameny: *Defense News*, *The Economist*.

Jestliže v jiných hospodářských odvětvích existují různé nadnárodní konglomeráty, tak ve zbrojním průmyslu si všude ve světě zatím ponechávají svůj národní charakter,

včetně akcionářů a vedení. Není pozoruhodné i smutné zároveň, že země, poražené ve druhé světové válce, kterým bylo politicky zakázáno rozvíjet zbrojní výrobu, mají v první dvacítce své největší zbrojní koncerny: Daimler-Benz Aerospace (SRN), Finmeccanica (Itálie) a Mitsubishi Heavy Industries (Japonsko)?

V posledních letech si však dokonce ani USA již nemohou samy vyvíjet všechny své zbraně a jejich komponenty, neboť vývojové náklady se několikanásobně zvýšily a dále se budou násobně zvyšovat. Dalším pádným důvodem pro globální spolupráci světových zbrojovek je NATO, jehož členské státy se snaží používat kompatibilní výzbroj a mít zajištěn odbyt svých zbraní nebo u menších výrobců alespoň odbyt komponentů v rámci NATO. To je další důvod, proč globalizace nachází porozumění nejen u samotných výrobců. Z výše uvedených dvaceti největších výrobců již někteří zmizeli, neboť splynuli s jinými, silnějšími a na jejich místo postoupili jiní, dravější, kteří přišli s novými vynálezy, se strašlivějšími zbraněmi, anebo se místo méně lukrativní průmyslové výroby věnují nyní především nejziskovější zbrojní výrobě. Příkladem je Boeing/MDD či Raytheon/Hughes/ Texas Instruments. Největší americká zbrojovka Lockheed Martin dostala nedávno pod svůj vliv za 11 mld. \$ další velkou leteckou firmu Northrop Grumman (vyrábí strategické bombardéry B-2 a takové „kočky“ jako stíhačky Wildcat, Hellcat a Tigercat).

Ve světě je stále častěji uplatňována i ve zbrojním průmyslu zásada „požírání“ slabších silnějšími. Např. v USA a nejen v oblasti civilní, ale i ve vojenské se dokončuje sjednocení pro další „bitvy“ o trhy zejména s největšími konkurenty v Evropě. Čtyři západoevropské země společně připravují bojový letoun Eurofighter přednostně pro vlastní potřebu. V USA se podle potřeby dávají dohromady čtyři vojenskoprůmyslové komplexy. Podle časopisu *Business Week* např. Lockheed Martin a Northrop Grumman díky svému spojení ovládají nyní 80 % veškerého trhu elektronických systémů, které mohou rušit radarové vlny. Rostou obavy, že takováto a podobná monopolizace je porušením antitrustových zákonů. *Business Week* to však vysvětlil tím, že zbrojní průmysl chápe tyto gigantické dohody jako něco samozřejmého. Lockheed Martin se spolu s konkurenčním Boeingem podílí na novém bojovém letounu F-22 Raptor (Dravec), Northrop Grumman je hlavním subdodavatelem F-18 konkurenční firmy McDonnell Douglas, který přenechal firmě Northrop Grumman obchod za 1,9 mld. \$ na výrobu vojenských letadel typu „C-17“. Nejde o natolik závažné otázky, které by neměli řešit jen zbrojaři?

Jako první se ke globalizačním krokům ve Spojených státech odhodlal Boeing, jehož civilní letadla již jsou z poloviny vyráběna partnery v jiných zemích a spolupráce existuje dokonce i s největším evropským konsorciem v leteckém průmyslu – Airbusem. Také Lockheed Martin spolupracuje na vývoji nového letadla s British Lockheed. Německý koncern Daimler-Benz Aerospace (DASA) přesunul celou produkci řízených zbraní do smíšeného britsko-francouzsko-německého koncernu tak, že vznikl druhý největší producent vojenských řízených střel na světě, který má přes 1 100 zaměstnanců. Kapitálová účast je rozdělena mezi německý koncern DASA, francouzský Lagardère a British Aerospace. Na prvním místě ve výrobě řízených střel je Matra Bae Dynamics se 6 000 zaměstnanci. V roce 1993 svésila svá křídla do německého koncernu Daimler-Benz Aerospace letecká firma Fokker – známá pýcha holandského průmyslu od roku 1910.

Ovlivňování zbrojovek politiky a naopak potvrdil list *International Herald Tribune*, když firma Northrop Grumman poskytla tajné příspěvky na volební kampaň prezidenta Nixona v roce 1972 a úplatek ve výši 2 mil. \$ vládním činitelům Indonésie, Saúdské Arábie a Íránu v 70. letech za zprostředkování odběru jejich letounů.

Jednou z lošských ekonomicky a také politicky největších fúzí ve zbrojním průmyslu (*Time*, 25. 10. 1999) bylo spojení německé firmy DASA s francouzskou firmou Aérospatiale Matra, která byla připravována pod dohledem nejvyšších politických kruhů obou zemí. Vznik tohoto gigantu EADS (European Aeronautic Defence and Space Co.) v hodnotě 22 mld. \$ s 89 000 zaměstnanců poprvé oznámil německý kancléř Gerhard Schröder a francouzský premiér Lionel Jospin. EADS se dnes řadí na třetí místo největších výrob-

ců vojenské techniky na světě, a to hned za firmy Lockheed Martin a Boeing. Kontroluje i 80 % konsorcia civilního leteckého projektu Airbus.

Pokud k tomu připočteme ještě nedávný nákup italské firmy Marconi britskou firmou British Aerospace, dojdeme k závěru, že Evropa má dnes dvě velké zbrojní společnosti, které mohou „globálně“ soutěžit, anebo se případně spojit se dvěma největšími americkými zbrojními giganty. Jestliže však měla francouzská vláda v Aérospatiale Matra 47% podíl, tak v nové nadnárodní EADS klesl její podíl jen na 15 %. Kromě toho není vůbec jisté, zda tato fúze pomůže nové společnosti proniknout na americký trh.

ZBROJNÍ VÝROBA SE VYZBROJILA

Zbrojní výroba je připravena plnit nové úkoly, vyvíjet nové zbraně, které by odpovídaly novým vojenským koncepcím, včetně oprášených kosmických válek, k nimž se původní autoři opět vracejí. Zvýšená pozornost se znovu věnuje exportu. Poměr sil vývozců se však změnil. Zatímco ještě v polovině 80. let byl poměr mezi SSSR a USA 46 : 27 %, v roce 1996 již podíl hlavního vývozce USA stoupl na 42,6 % a podíl Ruska klesl jen na 8,6 %. Tyto dvě země spolu s Německem, Velkou Británií, Čínou a Francií ovládají 85 % světového zbrojního trhu. Největší výrobci mezi sebou bezohledně bojují. Projevilo se to, když americký vojenskoprůmyslový komplex usiloval o proniknutí do Evropy, kde se proti němu zformovalo 11 evropských výrobců raket do klubu raketových zbrojařů. Představitelé British Aerospace by rádi využili společný podnik, který vytvořili s francouzskou firmou Matra. Např. Francouzi kladli tvrdé podmínky v tom smyslu, že jestli právě jejich země nedostane tu či onu zakázku, tak se žádná společná akce nebude konat. Americký politický tlak tedy evropské výrobce zbraní v rámci NATO přiměl k protitlaku.

Politický vliv na zbrojní výrobu je ve Francii velmi častý. Francouzská státní agentura pro vojenskou výrobu tvrdě tlačí na zbrojovky, včetně spolupráce dvou bývalých velkých rivalů Dassault a Thomson – CSF. Např. Dassault dodává vládě 48 nových stíhaček Rafale po dobu pěti let v ceně 300 mil. franků za kus (56 mil. \$), přestože americký McDonnell Douglas nabízel obdobný letoun F/A018E-F za 43 mil. \$ za kus. Avšak francouzská vláda vždy dává přednost domácím výrobcům. Proti zahraniční konkurenci se spojily i dva francouzské letecké giganty – Dassault a Aérospatiale. Ve Francii i nadále platí slova dřívějšího politika a ministra Pierre Joxe, že výroba a export zbraní jsou pro Francii „strategicky i hospodářsky důležité“.

V roce 1987 omezilo zbrojení 93 států, ve třech státech nedošlo ke změně, ale 53 zemí již svůj vojenský potenciál opět zvýšilo. Ve své poslední každoroční zprávě o transformaci zbrojního průmyslu BICC (Bonnské mezinárodní konverzní středisko) potvrdilo, že již v roce 1997 – poprvé od skončení studené války – zbrojní výdaje na světě podstatně neklesly a dosáhly 680 mld. \$. Roli v tom sehrál nejen konflikt na Balkáně, ale i jinde ve světě, kde bylo využito zejména národnostních a náboženských motivů. Mimořádnou úlohu sehrává vývoz a dovoz zbraní, který se rozvíjel i v době po skončení studené války, kdy světová výroba klesla.

Mezinárodní ústav pro strategická studia uvedl, že v roce 1995 světový obchod se zbraněmi vzrostl o 15 % na 30,2 mld. \$, což však byla druhá nejnižší částka od roku 1987, kdy studená válka „vyhnala“ výdaje na 78,6 mld. \$. V zemích NATO a v západní Evropě částka vydaná za zbraně poklesla ze 7,4 mld. \$ (1994) na 6,5 mld. \$. Největším světovým prodejcem se po SSSR staly USA a zůstaly jím dodnes.

Ve stejné době zaznamenala např. naše MF-Dnes s odvoláním na americké studie pro rok 1996 jiné údaje s tím, že se Rusko navzdory svým problémům opět stává přední zbrojní velmocí. V roce 1997 vyvezlo zejména do ČLR a do Indie především letouny SU-27, MIG-29, tanky T-72, T-80 a T-9, rakety protivzdušné obrany S-300 a lehké ponorky, a to převážně prostřednictvím zbrojařského koncernu Rosvooruzeniye. Tento vývoz zbraní z Ruska se odhaduje na 4 mld. \$ a podle ministra obranného průmyslu v následujících několika letech vzroste na 9,3 mld. \$. Přitom v roce 1998 činil ruský vývoz 2,2 mld. \$, avšak v roce 1999 již možná předstihl Francii vývozem 3,1 mld. \$.

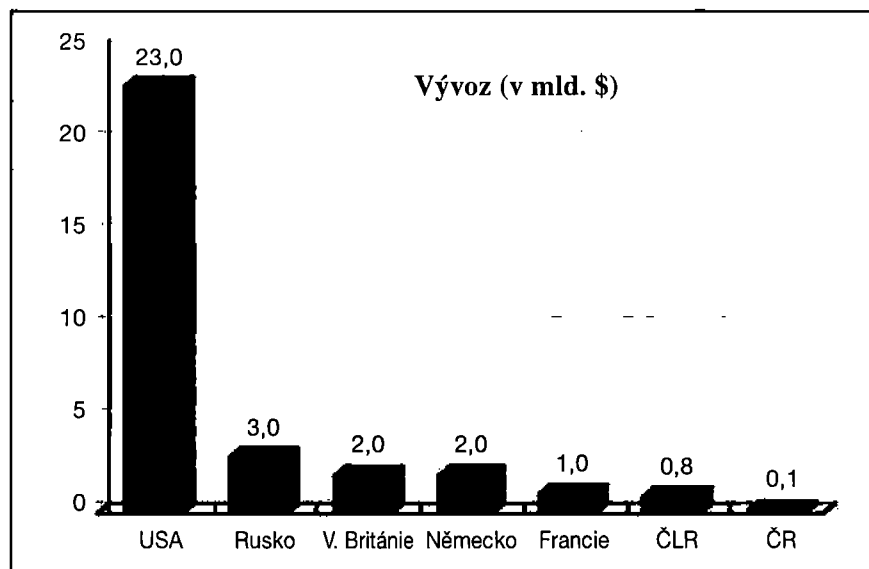
Největší vývozní země v letech 1987–1996								
Stát	1987		1994		1995		1996	
	mld. \$	%	mld. \$	%	mld. \$	%	mld. \$	%
USA	22,6	26,7	13,8	42,2	15,6	42,3	17,0	42,6
Velká Británie	7,0	8,3	4,7	14,5	7,4	20,1	8,8	22,1
Francie	7,6	9,0	3,4	10,5	3,8	10,3	5,6	14,1
Rusko	29,9	35,2	2,8	8,5	3,3	9,6	3,4	8,6
Izrael	1,4	1,6	1,4	4,3	1,2	3,4	1,3	3,3
Německo	2,0	2,4	1,4	4,4	1,4	3,8	0,6	1,6
ČLR	2,5	2,9	0,7	2,3	0,6	1,7	0,6	1,5
Svět celkem	84,9	100	32,7	100	36,9	100	39,9	100

Prameny: HISS, Financial Times.

Poznámka: Údaje jsou uvedeny ve stálých cenách roku 1995.

Ruské strategické síly podle údajů z roku 1998 zahrnovaly 1 205 vrhačů jaderných hlavic, z toho 751 interkontinentálních raket (SS-18, 19, 24 a 25, 384), 384 ponorkových raket (SS-N-18, SS-N-20 a SS-N-23) a 70 strategických bombardérů (včetně Tu-95, 6xTu-160-Blackjack) se zhruba 6 240 hlavicemi (cca 2 700 megaton). Během srpnové přehlídky ke Dni vojenského letectva v roce 1998 byla na letišti Tušino u Moskvy předvedena nejmodernější ruská neviditelná superstíhačka Su-37 Berkut vybavená nejmodernější technikou, která již získala 27 světových rekordů, jakož i nákladní Il-96T, obojživelné letadlo Be-200 a Tu-334.

Nepatrný růst vývozu zaznamenal časopis *Financial Times* ve sledované době také v České republice, v Polsku a na Ukrajině (4x vojenský AN32 do Afriky a 10 tanků do Indie).

Podle poslední zprávy londýnského Mezinárodního ústavu pro strategická studia zůstávají největším vývozcem zbrojního materiálu Spojené státy. V roce 1998 vyvezly za 26,5 mld. \$, což představuje téměř polovinu světového obchodu se zbraněmi. Následovala je Francie (9,8 mld. \$), Velká Británie (8,9 mld. \$), Rusko (2,8 mld. \$) a Německo (834 mil. \$), zatímco německý list *Die Welt* nedávno uvedl vyšší částku (1,1 mld. \$). Přitom

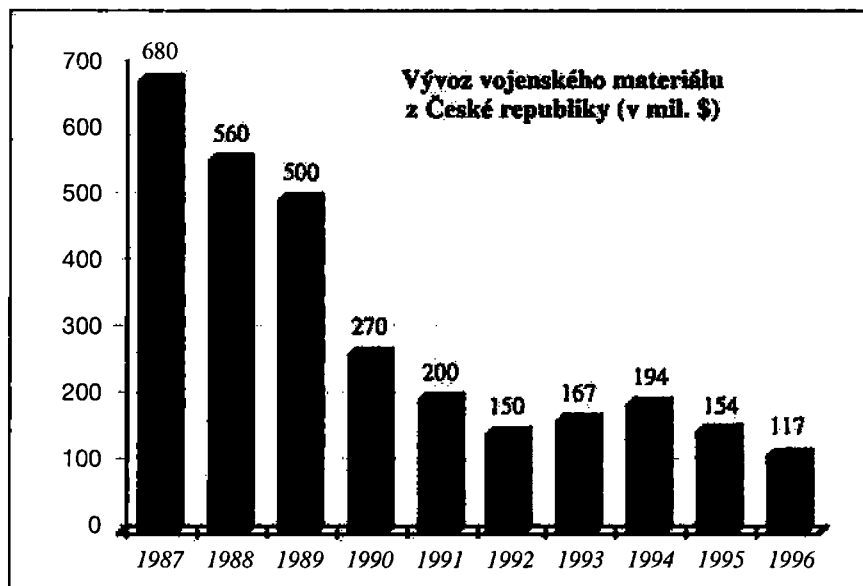
na přelomu letošního roku právě v SRN vystoupilo proplétání vlivu politiky a zbrojní výroby do popředí v souvislosti s úplatkářskou aférou (sponzorskými dary) bývalého kancléře H. Kohla a dalších politiků mj. kvůli prodeji 1 000 tanků Leopard II Turecku. Také Schröderova vláda již schválila dodávky vojenských vrtulníků pro Korejskou republiku, střeliva (včetně torpéd) pro Chile, protitankových raket pro Rumunsko, lehkých stíhacích bombardérů a dvou ponorek pro Spojené arabské emiráty.

Vývoj vývozu zbraní z evropských postsocialistických zemí (v mil. \$)				
Stát	1992	1993	1994	1995
Česká republika	213	267	371	326
Polsko	0	1	117	201
Ukrajina	416	120	107	74

Pramen: *Financial Times*.

Zájem české zbrojařské lobby o zvýšení výroby za účelem vývozu potvrdil i 5. Mezinárodní veletrh obranných a bezpečnostních systémů Idet '99 v Brně, konaný pod záštitou vlády, kde dvaadvacet zbrojařských oborů předvedlo na 400 firem z téměř 30 států světa. Kolik let uplynulo od doby, kdy prezident Václav Havel a následně řada vedoucích politiků prohlašovali, že naše republika by neměla vyrábět zbraně? Mezitím jsme ztratili jedno z vedoucích míst v této strojírenské výrobě a transformace zbrojní výroby do civilní výroby se nepodařila, ale ztratili jsme tradiční trhy a dnes nás na ně monopolní dodavatelé těžko pouštějí.

Uvedu ještě jeden zpravidla dobře informovaný zdroj (RP) o vývozu vojenského materiálu z České republiky.

Poznámka: Údaje za období 1987–1992 se týkají Československa.

Podle zprávy *The Military Balance 1997–1998* londýnského IISS byly v roce 1996 na světové trhy oficiálně vyvezeny zbraně za 39,9 mld. \$. Nejvyspělejší země zpravidla ne-

vyvážejí svou nejnovější vojenskou techniku. Největším dovozcem se stala Saúdská Arábie (9 mld. \$), která zbrojí již od války v Perském zálivu. Dovozy vzrostly i do dalších zemí Blízkého východu. Egypt dovezl za 2,3 mld. \$. Více než za 1 mld. \$ dovezlo Japonsko, ČLR, Korejská republika, Kuvajt a Velká Británie. Těsně pod 1 mld. \$ importovalo Turecko a Izrael. Poměrně malým procentem se na vývozu podílel náš německý soused. Jeho vývoz klesl na 657 mil. \$. Podle údajů BICC však patří Německo mezi hlavní vývozce použitých zbraní armády bývalé NDR (vyvezlo na 18 000 zbraňových systémů do Turecka, Saúdské Arábie, Egypta, Izraele, Pákistánu a Libanonu), což BICC označuje za „negativní stránku“ evropské dohody o odzbrojení. Při rostoucí výrobě zbraní v největších zbrojovkách a při stagnujících vojenských rozpočtech se zostřil konkurenční boj i mezi hlavními zeměmi NATO.

Střední východ a severní Afrika – největší zbrojní trhy								
Regiony	1987		1994		1995		1996	
	mld. \$	%	mld. \$	%	mld. \$	%	mld. \$	%
Střední východ a severní Afrika	31,9	37,5	11,9	36,3	14,4	39,0	15,3	39,5
Východní Asie	10,1	11,9	7,0	21,4	8,5	23,1	8,9	23,0
NATO/západní Evropa	15,1	17,8	9,3	28,5	8,6	23,4	8,5	22,0
Latinská Amerika	5,1	6,0	0,8	2,4	1,5	4,2	1,6	4,1
Jižní Asie	6,3	7,4	0,9	2,7	1,3	3,6	1,4	3,6
Východní Evropa	6,9	8,1	1,3	4,0	0,8	2,3	1,2	3,1
Zbytek Afriky	6,5	7,7	1,0	3,2	0,3	0,8	0,7	1,9
Austroasie	1,2	1,5	0,4	1,3	1,0	2,6	0,7	1,9
Střední Evropa/SSSR	1,8	2,1	0,1	0,3	0,3	0,9	0,3	0,8

Prameny: IISS, Financial Times.

Poznámka: Údaje jsou uvedeny ve stálých cenách roku 1995 a podílů v %.

PROGNÓZA VÝVOJE V ASIJI DO ROKU 2015

Největšími odběrateli vedoucích světových zbrojovek se tedy staly asijské státy a země Blízkého východu. Specializovaná organizace RAND vypracovala před časem prognózu ekonomického a vojenskotechnického potenciálu největších asijských zemí do roku 2015, která jistě bude podle vývoje situace upřesňována, ale hlavní směry vývoje z ní vyplývají. Vychází z analýzy tří ukazatelů – hrubého domácího produktu, podílu vojenských výdajů a podílu vojenských výdajů v přepočtu na jednoho obyvatele.

Stát	HDP (max.–min.) (v bil. \$)	Kumulativní hodnota vojenských nákupů (v mil. \$)	Vojenské výdaje na 1 obyvatele (v tis. \$)
ČLR	11–12	410	9
Japonsko	4–5	173	36
Indie	4	353	3,6
Korejská republika a KLDR	2	129	24
Indonésie	1,5–2	60	7,2
USA	11–12	895	36

Pramen: RAND.

Čísla uvedená v tabulce na s. 21, týkající se ČLR, nezahrnují údaje Hongkongu a Tchaj-wanu a v případě hrubého domácího produktu jsou ve dvou variantách – optimistické (max.) a pesimistické (min.). I v minimální variantě se však počítá se snížením tempa rozvoje v letech 2000–2015 (do 4–5 % ročně) ve srovnání s 80. a 90. lety 20. století. V případě ČLR se počítá s přerozdělením hrubého domácího produktu ve prospěch západních oblastí na úkor bohatších východních přímořských regionů země, což ovlivní celkový vývoj tohoto státu. Zároveň se předpokládá i pokles přílivu kapitálu od Číňanů, žijících v zahraničí. Celkový hrubý domácí produkt ČLR a USA je sice na stejné úrovni, ale současná ekonomická základna obou zemí se liší (5 tril. \$ pro ČLR a 7,5 tril. \$ pro USA). U ostatních zemí jsou výchozí ukazatelé následující (v tril. \$): Japonsko 3, Indie 1,3, Indonésie 0,55, Korejská republika a KLDK 0,43. Ve stejné době se hrubý domácí produkt např. v Německu zvýší z 1,7 bil. \$ na 2,7 bil. \$, a jestliže si zachová 40% podíl na hrubém domácím produktu Evropské unie, pak podíl pěti vedoucích asijských zemí v celosvětovém hrubém domácím produktu pravděpodobně převyší 45 %, USA zůstanou beze změny na 25 % a podíl Evropské unie se bude rovnat 15 %. Podíl vojenských výdajů na jednoho obyvatele v Japonsku, v USA a v SRN v roce 2015 se předpokládá přibližně na stejné úrovni – 36 tis. \$ –, což je čtyřikrát více než v ČLR. RAND počítá se spojením Korejské republiky a KLDK do jednoho státu s 80 mil. obyvatel a v průměru by pak na jednoho Korejce připadly 2/3 ukazatele nejrozvinutějších zemí. Rovněž pro ostatní státy jsou výpočty třetího ukazatele přibližné, takže jen přibližně odpovídají vojenskému potenciálu jednotlivých zemí pro plánování vývozu zbraní do uvedených zemí. V Indii pravděpodobně vzroste akumulovaná hodnota nových obranných nákupů čtyřnásobně, v Japonsku a v ČLR dvojnásobně. Výzkumní pracovníci počítají s posílením vojenskotechnického potenciálu vedoucích asijských zemí. Oba korejské státy se celkově srovnávají s Japonskem.

Ekonomická a vojenská pozice USA v Asii zůstane na vysoké úrovni, ale poměrně slabě. Vliv ČLR v regionu se zvýší, i když tempo jejího růstu se zpomalí, a vliv ostatních zemí (Indie, Korea, Indonésie a Japonska s USA) se může zvýšit. Očekává se, že růst vlivu ČLR v jihovýchodní Asii může ovlivnit růst zbrojení v ostatních zemích tohoto regionu, které se obávají posilování ČLR. V červenci 1999 se ministři zahraničí ASEAN (Sdružení zemí jihovýchodní Asie) v Singapuru vyslovili pro preventivní strategickou diplomacii, která by ASEAN umožňovala rychle reagovat na měnící se bezpečnostní situace. Tento názor ovlivnilo nové napětí mezi Čínou a Tchaj-wanem (kterému USA prodávají zbraně a plánovaly i protiletadlový raketový systém Avenger) a dlouhodobé spory kolem Spratlyho ostrovů v Jihočínském moři, na něž si činí nárok hned šest států.

STRAŠNÁ POUČENÍ Z BALKÁNU

Lidstvo má ještě v živé paměti poslední válečné tragédie na Balkáně. Nezávislý pozorovatel si jistě nejdříve položil slavnou otázku římského konzula Marcuse Tulliusa Cicera: „Cui bono?“ (Komu to slouží?) A skutečně, komu vadila titovská SFRJ, vzešlá z protihitlerovského a protifašistického vítězství národů Balkánu? Nejdříve rozbitím jugoslávské federace, poté povzbuzováním nespokojenosti z národnostních a náboženských důvodů nejdříve v Bosně a Hercegovině a pak proti Kosovu i samotné Jugoslávii? Bezohledná jednostranná letecká válka bez rezoluce OSN/Rady bezpečnosti (která by předpokládala souhlas všech pěti stálých členů)!!! Kdo všechno se skrývá za použitím pokoloniální zásady: „Rozděl a panuj“? Haagskému soudnímu dvoru pro souzení válečných zločinců bylo však díky informacím většiny evropských sdělovacích prostředků předem vše jasné.

Současně však ve své činnosti pokračuje americká Nezávislá komise pro vyšetřování a stíhání válečných zločinů proti jugoslávskému lidu, o jejímž programu je v Evropě a zejména u nás zatím jen málo známo. Je to dáno jen tím, že jsme se stali členským státem NATO? Nezávislá komise v USA má na programu např. následující nepřijemné otázky: útoky proti civilnímu obyvatelstvu a proti životnímu prostředí (útočící strana přiznala „jen“ 13 „omylů“); používání mezinárodního práva a konvencí; dokument z Rambouillet

a spiknutí k rozpoutání války; bombardování čínského velvyslanectví; jak Pentagon využil války k další militarizaci ekonomiky; válečná propaganda a lži sdělovacích prostředků; jak USA a Německo rozpoutávaly plameny etnického konfliktu v Jugoslávii; americká geopolitická strategie pro východní Evropu a bývalý SSSR. Významným činitelem tohoto amerického tribunálu je univerzitní profesor ekonomie Michael Chossudovský z Toronta, který zdůrazňuje vazby mezi Kosovskou osvobozenou armádou (UCK) a organizovaným zločinem v souvislosti s politickými cíli USA a Německa na Balkáně. Jako hlavní žalobce v New Yorku vystupuje bývalý ministr spravedlnosti USA Ranisey Clark.

O tom, kdo se skrývá za kosovskou UCK, zasvěceně napsal v Právu (22. 6. 1999) nezávislý publicista Jiří G. Müller. O ustavení obdobného evropského tribunálu bylo rozhodnuto 3. 7. 1999 v Berlíně, kde profesor Erich Buchholz přednesl významný projev o aspektech mezinárodního práva. Evropský tribunál se sešel 28.–31. 10. 1999 a byl zásadním vystoupením proti tzv. „novému světovému pořádku“. Jeho cílem bylo zabránit hrozbě nových válek a novému kolu závodů ve zbrojení.

Již s přípravou jednostranné letecké války proti Jugoslávii nesouhlasily dvě velmoci (členové Rady bezpečnosti OSN) a stejně se později vyjádřily i některé vedoucí evropské noviny. Komentátoři *The Times* zastávali stanovisko, že letecká akce NATO proti Jugoslávii byla nesprávná a neospravedlnitelná. *The Times* (23. 6. 1999) napsal, že NATO nemá žádný bezpečný úkryt před „morální bombou“. S protesty vystoupili i Francouzi, kteří nesouhlasili s bombardováním civilních cílů v Bělehradě a v Černé Hoře (včetně přístavu Bar) a odmítli útoky na srbskou televizi. Podle britské BBC se vrchní velitel sil NATO W. Clark postavil proti vůli některých členských států Severoatlantické aliance požadujících redukovat vzdušné útoky. A to ještě nebylo známo, že od druhého květnového týdne USA použily v Kosovu a v Srbsku střely s ochuzeným uranem (podle *Le Monde* též v Iráku). Francouzský týdeník *Le Nouvel Observateur* uvedl řadu námitek, poukázal na fiasko bleskové války, která podnítila masový útěk uprchlíků ze země aj. Informoval, že se generálové v Bruselu domnívají, že francouzská „uzda“ prodloužila válku a utrpení kosovských Albánců. Mnozí novináři srovnávali Srbsko a Vietnam, Rambouillet a Mnichov, Kosovo a Sudety. Na rozdíl od Vietnamu Srbsko nezdvítěžilo, na rozdíl od Mnichova se po diktátu v Rambouillet zúčastnění Srbové hned nevzdali, ale pokud se týká Sudet, tak se Kosovo „zatím“ ještě nestalo součástí „velké“ Albánie, ale podle některých pozorovatelů je již protektorátem.

Kdo tedy získal? Srbové nikoli, protože během tisícovek náletů byla zničena jejich země i ekonomika. Kosovští občané také ne, protože trpěli ještě více než předtím. Sousední Albánie, Bulharsko, Bosna a Hercegovina a Černá Hora rovněž ne. Vedení NATO se domnívá, že Severoatlantická aliance zvítězila, neboť přiměla jugoslávské vedení přijmout kapitulaci podmínky, ale neshody mezi členy hrozily krizí a iniciátoři války byli zkompromitováni. Padlo kolem 300 srbských vojáků, zemřelo více než 1 400 civilistů, oběma směry se pohybovalo a pohybuje přes milion utečenců, zejména žen, dětí, starých a nemocných občanů. Obnova škod bude Srby hodně bolet, vždyť např. jen obnova vybombardované automobilky Zastava přijde na půl mld. DEM a o životní existenci a práci přišlo 8 500 zaměstnanců a subdávatelů součástek. Náklady USA jen za prvních 75 dnů bombardování činily přes 80 mld. \$. A v loňských volbách do Evropského parlamentu utrpělo jedenáct z patnácti vlád Evropské unie porážku.

Kromě New Yorku a Berlína se v roce 1999 uskutečnila veřejná slyšení v „kosovské“ kauze také v Oslo, v Amsterdamu, v Paříži a v Římě a dne 23. 1. 2000 pak v Kyjevě. Podle mých informací prvním veřejným soudem zakončeným rozsudkem bylo přelíčení Mezinárodního veřejného tribunálu o zločinech NATO v Jugoslávii v čele s profesorem M. K. Kuzněcovem z Akademie státní služby při Kanceláři ruského prezidenta Jelcina, konané v Jaroslavi. Tamní obžalobu proti NATO, jeho deseti členským státům (USA, Velké Británii, SRN, Itálii, Španělsku, Portugalsku, Nizozemsku, Kanadě a Belgii) a 12 nejvyšším činitelům (včetně generálního tajemníka NATO) vypracoval mezinárodní svaz

společenských organizací Všeslovanský sněm. Soudní přelíčení se řídilo zásadami poválečného soudu nad válečnými zločinci v Norimberku a v Tokiu, jakož i Stanovami Mezinárodního tribunálu pro zločiny v bývalé Jugoslávii, ustaveného OSN v roce 1994.

Z jeho rozsudku ke čtyřem oblastem obvinění. Z hlediska spáchání zločinů proti míru a lidskosti, válečných i ekologických zločinů dospěl tento tribunál k závěru, že agrese NATO proti JSR je vzhledem k intenzitě a surovosti srovnatelná se zločiny německého fašismu ve druhé světové válce. Zároveň také poprvé od skončení druhé světové války došlo k pokusu popřít obecně přijaté principy mezinárodního práva. Tribunál rovněž poukázal na spoluodpovědnost zemí, které poskytly vzdušný prostor apod. Jedním z bodů podrobného závěrečného rozsudku bylo i odsouzení 12 nejvyšších činitelů NATO k věčnému prokletí.

V roce 2000 dva mezinárodní soudy v Haagu posuzují dvě žaloby proti NATO. Jednu z nich u Mezinárodního soudního dvora dne 3. ledna oficiálně vznesla JSR a druhou u Mezinárodního tribunálu pro zločiny v bývalé Jugoslávii (který může vyšetřovat pouze jednotlivce) pak Michael Mandel, profesor práv z kanadského Toronta, proti 68 politikům NATO (včetně obvinění tří českých politiků – Havla, Kavana a Vetchého). Existují sice pochybnosti o tom, zda tyto mezinárodní tribunály v Haagu zahájí oficiální vyšetřování, avšak agrese neupadne v zapomnění, jak potvrzuje i nedávné vystoupení Henryho Kissingera, jenž v americkém tisku podrobně analyzoval a obžaloval současnou americkou politiku, která vyústila v protijugoslávskou agresi.

Koncem roku 1999 vyvolaly senzaci dokumenty OBSE. V prvním z nich se konstatuje, že Západ neměl důvod zahájit ozbrojený útok proti Jugoslávii, protože v Kosovu nedocházelo ani k popravám albánského obyvatelstva, ani k etnickým čistkám. Druhý dokument pak dospívá k závěru potvrzenému důkazy, že nacionalisticky naladění kosovští Albánci rozpoutali skutečnou genocidu proti Srbům, Romům a ostatním národnostním menšinám v kosovské oblasti. Zabíjejí je, okrádají je, podpalují jejich domy. Situaci ve skutečnosti nekontroluje velení KFOR, ale politické a vojenské vedení UCK.

Kdo tedy získal? Především ti, kteří válku „podpálili“. Ti, kteří vyrobili zbraně a munici a dodali je s ohromnými zisky těm, kteří zabíjeli. Ti, které naverbovali na teroristické akce v Kosovu a za „podpálení“ konfliktu pustili nyní zpět do Kosova a které zatím činitelé KFOR neodzbrojili možná proto, aby dokončili své dílo a definitivně odtrhli Kosovo od Srbska. Rada bezpečnosti OSN v noci 31. 8. 1999 odsoudila násilí proti etnickým menšinám v jugoslávské provincii Kosovo a rovněž podpořila objektivní aktivity Mezinárodního tribunálu pro zločiny spáchané na území bývalé Jugoslávie.

Tato válka byla především tragédií a ukazuje, kam se lidstvo řítí. Nutí k zamyšlení nad úlohou síly a zbraní v politice a politiky v „podpálení“ nebo „uhašení“ války a závodů ve zbrojení. Tato jednostranně nezákonně barbarsky vedená válka umožnila světovým zbrojkám vydělat ohromné zisky a vyzkoušet si před zraky celého světa své supermoderní zbraně na živé stělníci, což vyprovokuje nové přezbrojení, nové nákupy a superzisky z prodeje superzbraní. Jak se k této otázce lidstvo postaví? Co je čeká?

NOVÁ VOJENSKÁ KONCEPCE RUSKA

Každá nová strategická vojenská koncepce je vyvolána změněnými podmínkami. Ekonomicky i politicky oslabené Rusko má v Evropě stále velký vliv a v závěrečné fázi kosovské války sehrálo významnou úlohu při mírovém urovnání konfliktu politickou dohodou, což zvýšilo jeho autoritu. Ale teprve s odstupem času, až bude situace na Balkáně definitivně normalizována, ocení, nebo neocení jeho roli Jugoslávie a celá Evropa. Jako jeden ze stálých členů Rady bezpečnosti OSN Rusko nesouhlasilo s leteckou válkou a kritizovalo NATO, neboť se válka dotýkala i jeho zájmů. Nemělo však dost sil pustit se do ozbrojeného (i jaderného) konfliktu s NATO ani přes lákavou nabídku přidružení Jugoslávie ke společenství Ruska s Běloruskem. Proto se alespoň aktivně zapojilo diplomaticky a později též do KFOR.

V Rusku se tehdy stále častěji ozývaly požadavky na vytvoření nové vojenské doktríny země. Dne 6. 1. 2000 pak úřadující ruský prezident Vladimír Putin podepsal novelizovanou koncepci obrany o 21 stránkách, otištěnou 14. 1. 2000 ve vojenském týdeníku *Nězavisimoje vojennoje obozrenije*. Tato koncepce mj. konstatuje, že Rusko zůstává důležitou zemí přesto, že se je „značný počet států“ snaží oslabit a marginalizovat. „Úroveň a rozsah nebezpečí ve vojenské sféře roste.“ Hlavním úkolem je proto odstrašovat jakékoli (jaderné či konvenční) útoky namířené proti Rusku a jeho spojencům. „Ruská federace považuje za možné uplatnění vojenské síly k zajištění své národní bezpečnosti v souladu s následujícími principy. Nasazení všech sil a výzbroje, jimiž disponuje, včetně jaderných zbraní, bude-li nucena odrazit ozbrojenou agresi v případě, že všechny ostatní prostředky k řešení krize byly vyčerpány, či se ukázaly být neúčinné.“

Již v průběhu kosovského konfliktu (v květnu 1999) Rusko oznámilo, že vyvinulo nový raketový systém S-400 Triumf, schopný zasáhnout cíle až na 400 km a zneškodnit (podobně jako naše Tamara) i „neviditelné“ letouny. Dne 17. 11. 1999 pak Rusko uskutečnilo zkoušku dvou jaderných balistických raket z ponorek v Barentsově moři.

Kromě toho Rusko hledá i nové spojence, a to místo bývalých zemí RVHP. V této souvislosti je třeba připomenout slova čínského ministra obrany Čch-Chao-Tchieny při jednání s V. Putinem (17.–18. 1. 2000). Čínský ministr tehdy konstatoval, že se vojensko-technická spolupráce obou zemí úspěšně rozvíjí (např. dodávka protiraketového systému S-300, 30 ks. SU-30 či licence na výrobu SU-27).

MĚNÍ SE VOJENSKÁ STRATEGICKÁ KONCEPCE ČLR?

Z konfliktu se poučila i Čína. Nepodpořila útoky bez rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN, ale pochopila, že by měla pozměnit svou vojenskou strategii a reagovat na velmi vyspělé technické systémy NATO, nasazené při útocích v Jugoslávii. Znamená to zejména vybudování výzbroje dlouhého doletu, což zase znepokojí čínské sousedy a podnítí je k následování. Podle listu *Tie-fang* Čína zřejmě změní svou dosavadní hlavní doktrínu, podle níž se připravovala na „omezenou válku v podmínkách vyspělé technologie“. Od roku 1949, kdy Mao Ce-tung vytyčil heslo lidové války, v níž by nepřátele zlikvidoval už jen počet čínských vojáků, došlo až v polovině 80. let k přípravě na místní omezené války. Podle *Financial Times* může názor listu *Tie-fang* odpovídat mínění jádra čínské armády. Znamenalo by to radikální změnu vojenské strategie ČLR. Peking se zatím nedostatečně věnoval boji proti leteckým útokům a přesným úderům vedeným na velkou vzdálenost.

Změna koncepce může Čínu přimět k urychlení vývoje raket středního a dlouhého doletu, schopných zasáhnout vzdálené základny nebo plavidla, jako jsou letadlové lodě. Čína pokračuje rozsáhlou výstavbou válečného loďstva, schopného operovat ve všech oceánech a mořích světa. Nakoupila supermoderní ruské ponorky spolu s licencí na jejich výrobu. Totéž bylo projednáno na vojenská letadla Suchoj-27. Čínská vojenská kapacita roste velmi rychle mj. díky ohromnému vojenskému rozpočtu. Válečná akademie USA uspořádala nespočet počítači simulovaných válečných střetnutí s ČLR v příštích 10–15 letech a Čína všechny z nich „vyhrála“. Mezi ČLR a USA již proběhla jednání na úrovni ministrů i výše mj. o spolupráci v oblasti jaderné energie a o nešíření zbraní.

NOVÁ STRATEGICKÁ KONCEPCE NATO PRO 21. STOLETÍ

Po rozpadu socialistického společenství a po zrušení Varšavské smlouvy (která vznikla až po založení NATO) se ve všech směrech prosazuje globalizace. Oproti původní Washingtonské smlouvě, kde měla Severoatlantická aliance bránit a chránit členy NATO (tedy bezpečnost jen jejich území), podle Nové strategické koncepce NATO pro 21. století bude zasahovat nejen na území států NATO (t. č. 19 států), ale i v jiných státech, kde mohou vzniknout problémy, jež by ji následně mohly ohrozit. Američané i dříve zasahovali po celém světě s odvoláním na „právo“ ochrany svých ohrožených občanů a ti jsou

přece dnes roztroušeni prakticky po celém světě. Podle nové koncepce došlo k eliminaci OBSE (52 států) i OSN, včetně její Rady bezpečnosti. Dnes tedy již nejde jen o obranu cílů tzv. euroatlantických hodnot, ale o expanzi a o agresi, přestože samotná koncepce konstatuje, že:

1) *Severoatlantická aliance nemá nepřítel;*

2) *agrese proti Severoatlantické alianci je velmi nepravděpodobná.*

Nová strategie nepočítá s používáním biologických a chemických zbraní (již byly vyzkoušeny ve Vietnamu a v Perském zálivu, kde to prokázala česká protichemická jednotka, ale i podle Pentagonu mohlo být vystaveno působení chemických zbraní až 20 tisíc amerických vojáků). Nepočítá se s použitím jaderných zbraní jako první (stalo se již v roce 1945 v Hirošimě), ale ponechávají se jako nástroj vojensko-politického nátlaku. V Jugoslávii byla vyzkoušena munice z ochuzeného uranu 238. Tento materiál je produktem jaderného průmyslu, je mnohem levnější než wolfram a titan, velmi tvrdý a vhodný k prořazení velmi odolných pancířů. Má však druhotné, velmi nebezpečné účinky. Po nárazu dojde k silnému ohřátí a shoření, přičemž dochází k roznesení vzniklé páry po okolí a k jeho zamoření. Působí záření alfa a především beta, které poškozují buňky a zvyšuje rakovinové bujení, což potvrdil James Brooks, mluvčí amerického generálního štábu.

Po zrušení Varšavské smlouvy a po narušení poměru sil vyjadřuje NATO geopolitické snahy, ale jedním ze záměrů i nadále zůstává „zachování kolektivní obrany“. NATO má však nejen obrannou, ale i útočnou vojenskou techniku a technologickou převahu, kterou si vyzkoušelo v Jugoslávii. Tento vojenský zbrojní potenciál se v současnosti stává prostředkem expanze na východ a boje za světovládu. Nová strategická koncepce NATO pro 21. století považuje za bezpečnostní rizika teroristické činy, sabotáže, organizovaný zločin, přerušování přílivu životně důležitých zdrojů a nekontrolovatelný pohyb velkého počtu lidí v důsledku ozbrojených konfliktů. Právě např. poslední dvě uvedené akce se odehrály v Jugoslávii, byly převážně vyvolány podporou UCK a bombardováním, ale podobně lze uměle připravit půdu pro zásah NATO i kdekoli jinde na světě.

V Bundeswehru již od počátku 90. let platí zásada, že se „v *politickém arzenálu uplatňuje jako nástroj i válka*“ a že „*suverenita jiných zemí, zásada nevměšování i jiné tradiční principy mezinárodního práva se stávají spornými*“. V této souvislosti je třeba dodat, že francouzský *Le Monde* (28. 10. 1999) uveřejnil informaci, že Paříž, čerpajíc poučení z balkánských lekcí, vyvine letoun pro psychologickou válku, podobně jako USA (8 ks. Commando Solo v Harrisburgu). Proto 4. 1. 2000 generální tajemník NATO vyzval členské státy k tomu, aby znovu zvážily svou obrannou kapacitu a posílily evropskou účast v zájmu vyvážené Severoatlantické aliance.

STANE SE 21. STOLETÍ AMERICKÝM?

CO BUDE DÁLE S VOJENSKOPRŮMYSLOVÝM KOMPLEXEM?

Racionálně uvažující politici pochopili bezvýhodnost řešení konfliktů silou. Proto je nezbytné vytvořit stabilní mír na základě společných zájmů, je třeba zastavit snahu jednoho, nebo několika států vládnout celému světu a posílit úlohu OBSE, Evropské unie a především OSN. Spojené státy chtějí, aby se 21. století stalo americkým. Je však otázkou, zda si to přejí i ostatní. Přesně vystihl situaci Henry Kissinger na Fóru 2000 (12. 10. 1998): „*Nyní tu máme globální ekonomickou krizi... je zpochybněn celý systém... potřebujeme nějakou ideu o politické struktuře světa.*“

Bývalý ministr práce USA podle *New York Times* (6. 1. 1999) prozradil: „*Evropané nevědí, že kypící americké hospodářství stojí na domku z karet. To není zdravá makroekonomika a pružný trh práce... je to akciový trh, který se vznese do stratosféry... Nadouvající se nerovnováha obchodu země v určitém momentu vybuchne.*“

Oba politici jistě neměli na mysli jako východisko ze situace to, co následovalo – válku a další zbrojení. Nyní se Pentagon zabývá pěti tisíci vojenskými programy. Miliony dolarů byly vynaloženy na další problematické protizákonné vojenské projekty. Před Kon-

gresem, kde již byl schválen nový vojenský rozpočet ve výši 266 mld. \$ (93 bil. Kč), což je o 15 mld. \$ (75 mld. Kč) více než v předchozím roce, ministr obrany W. Cohen přiznal šest takových akcí. Kongresmani uvedli, že se Pentagon pokusil bez povolení nakoupit spojovací družici za 800 mil. \$, vynaložil stamiliony dolarů na modernizaci dopravního letounu C-5, pokračoval v programu vývoje protiraketové obrany (tzv. hvězdné války), i když jej Kongres zrušil, stamiliony vynaložil na supertajný projekt vzdušných sil, označovaný jako černý program. S odvoláním na to, že Pentagon není s to kontrolovat stále se zvyšující náklady na chloubu amerického letectva – na stroje F22 – a že i bez tohoto letounu si americké letectvo do roku 2010 udrží ve světě naprostou převahu 5 : 1, zastavila sněmovna jeho další vývoj.

Skončila tedy skutečně éra studenoválečnického zbrojení, nebo pokračuje nějaká její nová etapa? Pro 21. století mají být americké ozbrojené síly podle nového programu SICBM sníženy (např. pozemní armáda z půl milionu na 450 tisíc) a mají být připraveny vést jen jednu velkou regionální válku, ale zato dostanou novou bojovou techniku, s níž by mohly vést několik regionálních válek, nebo globální válku.

Po válečných konfliktech zůstávají miny. Odhaduje se, že svět je zamořen 113 mil. min. Např. v Kambodži, v Afghánistánu a v Iráku zůstává po 10 mil., Egypt jich má až 23 mil. a Angola 15 mil. Miny stále zabíjejí i v Kosovu.

Jedním ze 63 nových zbraňových systémů, které podle časopisu *Fortune* připravuje americký vojenskoprůmyslový komplex, je „*Land Warrior*“ (česky Pozemní válečník). I v 21. století bude území dobývat voják. Proč tedy utrácet miliardy za nadoblačné systémy, když Ameriku nikdo neohrožuje? A voják-dobyvatel 21. století bude potřebovat jen pět věcí: pořádnou rychlopalnou zbraň, ochranný oblek, přílbu s dokonalou optikou, kapesní radiovysílačku spřaženou s mikropočítačem na bázi pentiového procesoru a software. Tento požadavek Pentagonu obdrželi výrobci. Do této nové podoby pěšáka 21. století má být investováno 1,9 mld. \$. Zbraní se má stát karabina Colt M-4 s videokamerou a s laserovým zaměřovačem, který vidí cíl ve dne i v noci. Hlavním dodavatelem 34 000 funkčních souprav pěšáka zřejmě bude firma Hughes a Raytheon s tím, že prvních 1 800 kusů dodá v prosinci 2001. Pak budou vyzkoušeny v nějakém konfliktu a bude jimi vyzbrojeno dnešních 495 tisíc příslušníků pozemních sil (a perspektivně i NATO?).

Na seznamu budoucích dokonalejších zbraní jsou kromě letectva nové generace i počítačem řízené dělostřelecké systémy, detektory biologických zbraní, speciální „nejzjistitelné“ ponorky aj. Např. americká firma Boeing provádí zkoušky nové laserové zbraně proti pozemním raketám, která by mohla z výšky 13 km zničit nepřátelské rakety již několik vteřin po jejich odpálení. V letech 2007–2009 by jich mělo být pro potřeby americké armády vyrobeno sedm v celkové hodnotě 12,9 mld. \$. Zařazení těchto zbraní do výzbroje by přitom mohlo porušit Smlouvu o protiraketové obraně s Moskvou z roku 1972. Jako první proti tomuto plánovanému kroku již protestovala Čína.

V USA se přitom někteří politici, válečníci a zbrojaři znovu vracejí k Reaganovým „hvězdným válkám“. Během příštích deseti let chtějí do tohoto projektu investovat 250 mld. \$. Obranná gigantická radarová zařízení by měla být schopna zjišťovat letadla nebo vozidla globálně (tj. na celém světě). Laserové zrcadlo k účinné funkci protiraketových systémů bude muset být však stokrát větší než stávající Hubbleův kosmický teleskop, který má zrcadlo o průměru 4 m. Přitom protiraketový obranný systém proti státům podporujícím mezinárodní terorismus se kdykoli může stát útočným. Platí stále známá zásada, že nejlepší obranou je útok? Obránce může zaútočit jako první, poté kosmickým protiraketovým štítem zachytí odvetný pokus o protiúder raketami napadeného a pak může bez trestně dokonat své dílo druhým úderem se všemi vojenskými i politickými důsledky.

Tím však bojová technika a technologie zítřka, bohužel, nekončí. Mnohdy totiž předčí i nejfantastičtější předpovědi spisovatelů sci-fi a filmových režisérů minulosti i dneška. Vyjmenuji jen některé z nich: zbraně, vysílající nízkofrekvenční infrazvukové vlny, které ohluší, dezorientují a zneschopní protivníky; mikroby velkokapacitně „pojídající“ pohonné

hmoty; elektromagnetické pulzary (EMP), vysílající silné výboje, ničící počítačové mikročipy; mikrovlnná zařízení o vysokém napětí; uspávací drogy šířitelné vzdušnými postřiky; optickou municí, způsobující dočasné oslepnutí; mnohobarevné oscilující lasery na pušku, napájené z baterie v torně vojáka. Pracuje se i na vývoji dalších zbraní proti vojenské technice, jako jsou tekutiny, narušující molekulární strukturu kovů a slitin, superkluzké oleje, které rozprášením vyřadí lidi, vozidla i letadla z pohybu, či vysokomolekulární látky, které vyřadí z provozu motory. Když se hledal název pro tyto zbraně zneschopňující lidský faktor a omezující škody na majetku a na životním prostředí, došlo se k názvu „nesmrtonosné“. Jak ohleduplné! Bude sice méně mrtvých, ale více invalidů ochrnutých, slepých aj., sice živých, ale mrzáků, nebo mentálně postižených. Ze stovky osob zasažených dosavadní vojenskou puškou pětadvacet zemře, deset je zmrzačeno, ale zbytek se uzdraví. Oslepující zbraně však mají stoprocentní účinek. Také malé protipěchotní miny nezabíjejí, ale hrůzným způsobem mrzačí. Co je tedy lepší? Jedině žádné zbraně! Odsoudit všechny, kdož podpalují konflikty, kdož vyrábějí zbraně, kdož s nimi obchodují a hromadí zisky! Tento úkol by měl být nadále prvořadým pro celosvětovou politickou organizaci OSN a její Radu bezpečnosti!